

товару, гр. од./шт.; c – коефіцієнт, що враховує зміну сили впливу маркетингових заходів (їхніх коефіцієнтів еластичності) з попередніх періодів на поточний рівень збуту; b_1 – фактор шкали, який переводить значення витрат на маркетинг у приріст збуту в періоді t ; A_{t-1} , S_{t-1} , D_{t-1} , P_{t-1} – витрати на маркетинг в періоді $t-1$, гр. од.; a_1 , s_1 , d_1 , p_1 – коефіцієнти еластичності маркетингових витрат, що показують вплив кожного елемента маркетингу-мікс періоду $t-1$ на приріст обсягу збуту в періоді t ; X_t – умовно-змінні витрати в періоді t , гр. од.

Всупереч численним дослідженням зарубіжних вчених у галузі зв'язків між рекламними витратами і збутом особливих зрушень поки що немає. Велику роль відіграє і те, що застосування регресійного підходу призводить до методу проб і помилок, теоретично нічим не обґрунтованого. В остаточному підсумку будь-яка подібна модель дає прогнози на основі попередніх даних і не здатна відобразити нові тенденції. Це іноді пробують обминути, використовуючи для побудови моделі нові дані, які не застосовують просту екстраполяцію інформації за попередні роки. Відтак є можливість перевірки придатності моделі для правильного прогнозу.

Ще однією причиною стагнації досліджень в цій галузі є відсутність єдиного теоретичного підходу. Звідси випливає неможливість порівняти проведені дослідження у плані експериментального дизайну, вибору об'єкта досліджень та врахування умов середовища. Отже, якісь узагальнення зробити дуже важко.

1. Прауде В.Р., Білий О.Б. *Маркетинг: Навч. пос. К., 1994.* 2. Дихтль Е., Хершген Х. *Практический маркетинг: Учебн. пос. М., 1995.* 3. Завьялов П.С., Демидов В.Е. *Формула успеха: маркетинг (сто вопросов – сто ответов о том, как эффективно действовать на внешнем рынке). М., 1991.*

УДК 330.190.2

Панас Я.В.

ДУ “Львівська політехніка“, кафедра економіки підприємства і менеджменту

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ НА ФОНІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

©Панас Я.В., 2000

У статті запропонована оцінка ситуації, що склалася у сфері підприємництва України на фоні розвитку світової економіки. Визначені і описані причини, які сприяли формуванню сучасної неефективної моделі національного господарства. Запропоновані заходи, що дають змогу сформуватися і успішно розвиватися цивілізованому підприємству в нашій державі.

The estimation of the situation that formed in the sphere of business undertakings of Ukraine against a background of world economy's development is proposed in the article. Defined and described reasons that contributed to formation of contemporary ineffective model of national economy. Proposed measures that would allow to form and develop successfully civilised business undertakings in our country.

На сучасному етапі розвитку людства соціально орієнтована ринкова економіка на основі вільного підприємництва є найефективнішою формою господарювання. Вона дає

можливість об'єктивно визначати мотивацію праці, проявляти ініціативу, забезпечувати свободу дій товаровиробникам, підпорядковувати виробництво запитам споживачів.

Основною проблемою, яка постає у цьому контексті, є узгодженість соціальної та економічної політики. Оптимальне поєднання цих невід'ємних складових державотворення дає змогу забезпечувати гармонійний розвиток суспільства. Їх суть полягає в тому, щоб на кожному етапі розвитку економіки знаходити оптимальні пропорції між нагромадженням і споживанням. Якщо ці пропорції будуть порушені, то або постраждають темпи розвитку економіки у разі надання переваги соціальній сфері, або гальмуватиметься розвиток соціальної сфери, що призведе до зниження темпів розвитку економіки в майбутньому. Отже, політика держави загалом має бути спрямована на створення загального економічного порядку, який забезпечує урівноважене економічне зростання і постійне підвищення рівня життя населення.

В економічній літературі ще донедавна систематизація країн за соціально-економічною ознакою здійснювалася за допомогою дуже формального підходу (капіталістичні країни; соціалістичні країни; країни, що розвиваються, з відповідною орієнтацією). Але сучасні тенденції розвитку, практика глобальної ринкової трансформації загострили проблему виявлення соціально-економічної сутності розвитку країн. Спроби аналізу сучасних соціально-економічних систем робилися багатьма вченими. Особливо вдалим виявився підхід, за яким типи систем характеризуються через їх порівняльну оцінку за низкою істотних ознак (див. таблицю [1]), таких, як: головний мотив, характер власності, характер ринку, роль уряду, першопричина і головна мета.

Типи соціально-економічних систем

Основні ознаки	Типи систем				
	Вільне підприємництво	Узгоджене вільне підприємництво	Розподільчий соціалізм	Ринковий соціалізм	Адміністративно-командна система
1	2	3	4	5	6
1. Головний мотив (критерій діяльності)	Формування економічного потенціалу	Формування економічного потенціалу	Прибуток	Життєздатність	Максимізація виробництва
2. Характер власності	Приватна	Приватна	Приватна	Колективна	Державна
3. Характер ринку	Вільний	Вільний	Вільний	Контрольований	Керований
4. Роль уряду	Обмежена вищезазначеними характеристиками	Гармонізація економічної діяльності	Протистояння несправедливості при розподілі	Визначення цілей, координація	Прийняття рішень, планування
5. Першопричина і головна мета	Економічна: ефективно виробництво	Економічна і політична: покращання становища країни, задоволення індивідуальних потреб	Соціальна: ефективно виробництво, справедливий розподіл	Соціалістична: економічна демократія через самоврядування	Політична: створення матеріальної бази комунізму

Дані характеристики, що описують вищеназвані ознаки, є дуже загальними. Вони дають змогу лише визначити орієнтири, намітивши кінцеву мету побудови державного устрою. Детальніше описання цього надзвичайно складного суспільного явища виявиться більш необ'єктивним, тому що кожному народу, державі, притаманні риси, які не можна помістити в будь-які обмежені рамки. Йдеться про сформовану систему національного господарювання, що потребує вирішення проблем, методом, притаманним лише для неї. Вона об'єднує демографічні особливості господарювання, національно-культурні навички праці і підприємництва, історико-економічні традиції та інші фактори.

Для України, в даний час, найперспективнішою і найвиправданішою, на мою думку, є система "Узгодженого вільного підприємництва". Її впровадження, в нашій державі, повинно передбачити формування основи для реалізації довготермінових цілей підприємництва (які повинні гарантувати його існування у майбутньому), визначаючи необхідні засоби та шляхи для їх досягнення на рівні організацій, при чіткій, виваженій координації дій з боку держави. Остання умова набуває особливого значення, коли країна перебуває у кризі і ситуація потребує узгодженого з боку держави відкриття національного ринку із одночасним здійсненням цілеспрямованої протекціоністської політики стосовно власних товаровиробників і споживачів.

Для її впровадження потрібно детально проаналізувати внутрішній і зовнішній аспекти розвитку економіки. Головним з них є, звичайно, існуюча модель національного господарства (внутрішній аспект). Формування її структури відбувається під впливом політичних, економічних і соціальних чинників, які діяли протягом тривалого періоду на певній території. Історія зародження вільних ринкових відносин припадає на період еволюційного розвитку капіталізму в Росії, коли економіка України була лише складовою частиною загальноімперських ринкових стосунків. Ця ситуація збереглася і при адміністративно-командній системі за часів існування Радянського Союзу. В період його розпаду, на основі правової неурегульованості законодавчого простору та відсутності потрібного рівня кваліфікації у державних службовців, а в основному через їх ставлення до своїх посадових обов'язків, почали зароджуватися і набирати оборотів напівлегальна і нелегальна підприємницька діяльність. Отже, основою формування ринкової системи національного господарства є радянська тіньова економіка з інтернаціональною ментальністю.

Сьогодні ми можемо говорити лише про надзвичайне погіршення ситуації в порівнянні з першими роками незалежності. Як не парадоксально, але після майже десятирічної історії державотворення досі стоїть питання вибору соціально-економічних пріоритетів. Не існує єдиного бачення ролі і місця України в інтеграційних процесах на регіональному і світовому рівнях. Різновекторна економічна політика попередніх урядів призводила лише до тупцювання на одному місці. Про першу розраховану на десятирічну перспективу програму, створену за часів прем'єрства В.П. Пустовойтенка, після відставки його уряду швидко забули. Нинішній Кабінет Міністрів України на чолі з В.А. Ющенком працює над створенням вже нової економічної політики (програми уряду). Ситуація в країні характеризується гнітючою атмосферою правової нестабільності. Попри законодавчо визнані принципи і методи регулювання підприємницької діяльності держава не може забезпечити відповідного рівня гарантій від неправомірних зазіхань з боку органів влади, юридичних і фізичних осіб на приватну власність, вільну конкуренцію та інші права. Відбувається зростання монополістичних тенденцій в сфері дії підприємницьких структур, в основі яких лежить протиправна сумісність політичної влади і господарської підприємливості. На тлі

глибокої організаційної кризи влади робляться лише несміливі кроки для її реформування. У напрямку зміни структури і методів функціонування, які залишилися ще з часів СРСР, інституту судової влади не відбувається взагалі нічого. На мою думку, недооцінка важливості ролі даної інституції є одним з головних чинників всіх наших негараздів. Судова влада повинна стати головною зв'язною ланкою у вирішенні проблем між всіма суб'єктами господарювання. Необхідно втілювати в життя власну політику, яка сприятиме утвердженню відповідних правових традицій і поваги до законів.

Другим важливим аспектом є вплив на економіку України зовнішніх чинників. Для впровадження системи "Узгодженого вільного підприємництва" потрібно чітко оцінити тенденції розвитку світового господарства. За висновками Українського центру економічних і політичних досліджень, приблизно з 70-х років ХХ століття світове господарство вступило в якісно новий етап свого розвитку, до визначальних тенденцій якого належать, передусім, такі:

- зростає глобалізація соціально-економічного розвитку та посилення взаємозалежності різних країн світу;
- транснаціоналізація виробництва та зростаюче підпорядкування світових економічних процесів ТНК;
- технологічна трансформація на основі тотальної інформатизації;
- зростає соціалізація економіки (центральна роль гуманітарного капіталу);
- поєднання тенденцій до диференціації та до уніфікації параметрів соціально-економічного розвитку;
- лібералізація економічних потоків (товарів, послуг, капіталу, робочої сили, інформації);
- прогресуюче створення інтернаціональних систем економічного регулювання і підпорядкування їм національних систем [2].

Отже, постає нагальна потреба оцінки сучасних можливостей і перспектив розвитку підприємництва в Україні в умовах побудови інформаційного суспільства, глобалізації економічної діяльності. Аналіз соціально-економічних процесів, з урахуванням наведених вище глобальних характеристик, дає підставу констатувати, що наша держава має дуже значні проблеми, пов'язані з відповідністю національної економіки комплексу загальносвітових тенденцій розвитку, що значно ускладнює її інтеграцію до світогосподарської системи.

Це, насамперед, стосується, успадкованої енергомісткої структури економіки, недостатньо забезпеченої власними ресурсами і дуже залежної від розвитку технологічної кооперації. Ця ситуація дедалі ширше використовується монопольними постачальниками для нав'язування нерівноправних умов зовнішньої торгівлі та як засіб економічного та політичного тиску. Вони дедалі сильніше втягують нашу державу в систему далеко не завжди вигідного для її економічних інтересів регіонального товарообміну, що дуже звужує можливості інтеграції вітчизняної економіки у світову систему поділу праці.

Глобалізація розвитку практично не торкається поки що абсолютної більшості (мабуть, за винятком ракетно-космічної галузі) галузей економіки України. Це особливо яскраво видно у високотехнологічних секторах та світових ринках капіталу. Майже повністю відсутній процес транснаціоналізації виробництва. Наша країна не стала і об'єктом позитивної присутності на внутрішньому ринку і зарубіжних ТНК. Внаслідок гострої нестачі інвестицій в умовах стагнації виробництва в Україні впровадження передових технологій дедалі більше відстає від зростаючих потреб, що прискорює деградацію та знижує конку-

рентоспроможність її економіки. Повільно розвиваються відносини з найвпливовішими міжнародними економічними організаціями. Через відсутність повноправного членства в системі ГАТТ/СОТ Україна не входить у найбільш впливову й універсальну на сьогодні глобальну систему інтернаціонального регулювання торгівлі та пов'язаних з нею видів економічної діяльності. Спотворене уявлення урядових структур про роль соціальної політики призводить до величезних втрат гуманітарного капіталу. І це ставить високі бар'єри на шляху входження нашої країни до світового господарства, зокрема – до європейської спільноти [2].

Отже, формування соціально орієнтованої ринкової економіки, що ефективно функціонує на засадах узгодженого вільного підприємництва в нашій державі можливе лише за умови ліквідації впливу всіх вищезазначених проблем і усунення причин, що їх породжують. Для цього, насамперед, потрібно:

- Ні на крок не відставати від провідних тенденцій розвитку світової економіки; забезпечивши безперервне підвищення рівня знань у всіх сферах життєдіяльності.
- Розвивати схильність до гнучкого мислення, а нововведення сприймати як сприятливу можливість для росту і оновлення організації, перетворивши їх у буденну звичку.
- Забезпечити перевагу морально-етичних норм над економічними інтересами.
- Навчитися розробляти альтернативні напрямки досягнення цілей, заради котрих були введені органи і права, що нині стали неефективними.
- Забезпечити безперервність процесу адміністративного і правового реформування, в умовах ефективно функціонуючої організації, що сприяє розробці ефективніших напрямків досягнення поставлених цілей.
- Здійснювати ефективну політику, спрямовану на соціальний захист робочої сили, забезпечивши її переливання в нові підприємницькі галузі з традиційних.

Основою для реалізації даних пропозицій є створення ефективної інноваційної інфраструктури в державі. Вона повинна містити організаційну, матеріальну, фінансово-кредитну, інформаційну базу для розвитку інноваційної діяльності. Це передбачатиме створення в Україні великої мережі послуг консалтингового, інжинірингового та інформаційного характеру. Потрібно сприяти налагодженню інтенсивних зв'язків між науковими установами і підприємницькими структурами. Таку роботу повинен здійснювати єдиний центр при Кабінеті Міністрів України, який би займався визначенням загальнодержавних пріоритетів розвитку науки і техніки. Його місія полягала б в узгодженні та координації дій всіх органів влади, як державного, так і регіонального рівнів, і знаходженні зацікавлених організацій в реалізації вибраних напрямків інноваційної діяльності, що дало б змогу поділити фінансовий ризик реалізації інноваційних програм між державою і підприємницькими структурами.

Треба розробити, а головне – реалізувати чіткішу ідеологію в проведенні необхідних правових, організаційних та економічних заходів щодо розвитку цивілізованого підприємництва і протидії тіньовій економічній діяльності. Потрібно внести багато змін до законодавчої бази. Це передбачає: *по-перше*, ухвалення законодавчих актів, які б посилювали захист приватної власності, комерційної та банківської таємниці, забезпечували правову захищеність; *по-друге*, внесення змін і доповнень до відповідних законодавчих актів, які б упорядкували, чітко визначили, а, головне, спростили організаційно-правові обмеження підприємницької діяльності; *по-третє*, здійснення комплексної податкової реформи, яка б розширювала оподатковувану базу з одночасним скороченням номінальних величин податкових ставок, впровадження принципів системності та стабільності у податковій політиці.

Ці кроки сильно вплинули б на умови здійснення господарської діяльності, набагато покращили б психологічні фактори розвитку підприємництва в Україні, що дає змогу сподіватися на швидший вихід нашої держави з кризи.

1. Пахомов Ю.М., Лук'яненко Д.І., Губський Б.В. *Національні економіки в глобальному ринковому середовищі*. К., 1997. 2. *Україна в контексті світової економіки: сучасне становище і перспективи. Аналітична доповідь УЦЕПД // Митна справа*. 1999. № 2. С.3.

УДК 338.4

Васелевскі М.

Жешівська політехніка

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ MRP II У ПРАКТИКУ ВИРОБНИЧО-ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© *Васелевскі М., 2000*

Розглядаються питання впровадження та використання сучасних технологій у галузі управління виробничим процесом. Описуються особливості функціонування системи планування виробничих ресурсів MRP II, аналізуються переваги, які отримуються при впровадженні даної системи. Детально аналізуються основні етапи впровадження системи на промисловому підприємстві.

The question of introduction and using of the modern technologies in the field of production control are considered. The features of the Manufacturing Resources Planning (MRP II) are described; the advantages of the introduction of this system are analyzed. The basic stages of introduction of system at the industrial enterprise are described.

Проблеми, пов'язані з виробництвом, такі ж старі, як і саме виробництво. Постійна змінюваність середовища, зокрема, анулювання замовлень клієнтами, затримка постачання, невідповідна якість матеріалів, відсутність персоналу через хвороби, аварії машин і тисячі інших явищ стають причиною постійних відхилень від запланованого графіка виробництва і збуту продукції. Фактична система управління виробництвом є системою суцільно неформальною, яка не піддається формалізації. Підприємства, що, незважаючи на це, успішно функціонують на ринку, змогли досягти цього внаслідок таких чинників:

- досвідчених спеціалістів, котрим досконально відомі всі таємниці виробництва і збуту продукції (проте люди звільняються або ідуть на пенсію);
- стабільності асортименту продукції (але ринок може потребувати нових виробів),
- запровадженням із самого початку методам виробництва (проте конкуренти можуть використати аналогічні методи).

Дійсний перелом у галузі технології управління виробництвом виник тільки внаслідок і після запровадження новітніх методів, що використовують програмне забезпечення комп'ютерів.